

2019-2020 YILI OCAK AYI PDR BÖLÜMÜ BÜLTENİDİR.

ANNE BABA TUTUMLARI

Anne-baba tutumu; anne, baba ve çocuk arasındaki etkileşimin şeklidir. Bu etkileşim şeklinin sonucu çocuk, anne-babanın davranış, tutum ve tavırlarına karşılık gelecek şekilde birtakım yeni davranışlar kazanır. Sağlıklı bir anne-baba tutumu çocuklara, olumlu benlik algısı, olumlu öteki (diğer insanlar) algısı, öz değer, öz saygı, öz sevgi ve sağlıklı güven duygusu gibi nitelikler kazandırmalıdır.

Doğumdan itibaren çocuk, etrafını saran fiziksel ve sosyal çevreyle uyum savaşı verirken bu çabasında en büyük desteği anne ve babasından alır. Kendini ifade edebilmeyi, kendi kendini yöneten (otonom) bir birey olabilmeyi ailesinden öğrenir. Özellikle anne-baba, çocuğun kişiliğinin oluşumunda temel rolü olan özdeşim modelleridir. Çocuk bu özdeşim modellerini kendine örnek alır ve adeta onların yaşam biçimlerini taklit yoluyla öğrenir. Bu öğrenme süreci içinde çocuğun sevgiye, güvene yani çevresindekilere inanmaya, aynı zamanda bağımsızlığa, başka bir deyişle büyüdükçe bazı şeyleri kendi başına yapabilmeye ihtiyacı vardır. Küçük yaştan itibaren çocuğa; yaşına, yeteneğine ve cinsiyetine uygun görev ve sorumluluklar verilmezse güven duygusu pekiştirilmemiş olur. Anne ve babaların, çocukların gereksinimlerine cevap verebilmeleri için doğumdan başlayarak onlarla iletişim kurmaları gerekir. Bu iletişim, doğumdan sonraki ilk saatlerde başlayan fiziksel beraberlik ve ona bağlı olan duygusal doyumla kurulur. Annesinden meme emen bebek, onun beden sıcaklığını ve ten kokusunu hissederken aynı zamanda ihtiyacı olan duygusal besiyi de almakta ve iletişim ağının temelleri bu ortamda atılmaktadır. Böyle ihtiyaçların tümüyle karşılandığı bir ortam, çocuğun kendine ve çevreye olan güveninin oluşmasına yardımcı olur. Ailesiyle olan iletişimi, çocuğun dünyasında büyük önem taşır. Anne-baba ve çocuk üçgeninde, tarafların duygu ve düşüncelerini birbirlerine aktarmaları ve başarılı bir diyalog kurabilmeleri hâlinde, sorunlarına çözüm bulmaları mümkündür. İletişimin kurulamaması, duyguların bastırılması ve sorunların çözülmemesi anlamına gelir.

DEMOKRATİK ANNE-BABA TUTUMU

Demokratik tutuma sahip anne-baba, öncelikle birbirlerine karşı saygı, sevgi ve hoşgörüyle yaklaşan; huzurlu bir aile ortamı oluşturmak için üzerlerine düşen sorumlulukları alan; çocuğuna da aynı saygı, sevgi ve şefkatle yaklaşan kişilerdir. Çocuk aile içinde kabul görür, bir bireydir ve evdeki yeri bellidir.

Demokratik tutuma sahip eşler hem birbirlerine hem de çocuğuna açık ve net yaklaşır; imalar, suçlamalardan uzak dururlar. Eleştiriler kişiliğe değil davranışa yöneliktir ve çocuktan beklentiler yaşıyla orantılıdır. Çocuk yaşına uygun sorumlulukları konusunda bilgilendirilir ve ona sorumluluk verilir. Karşılaşılan sorunlar birlikte çözüm aranarak çözülmeğe çalışılır.

Çocuk kendi duygu ve düşüncelerini paylaşması için yüreklendirilir, ona model olunur. Ailenin bir ferdi olduğu için aile içinde alınan kararlarda çocuğa da danışılır. Anne-baba çocuğuna yol göstermeye çalışır, onun adına karar almaz, seçim özgürlüğünü çocuğuna bırakır. Böylece çocuk davranışlarının sorumluluğunu üstlenmeye başlar.

Aile her şeyden önce çok iyi rehberdir. Çocuğa yol gösterilir. Çocuk, alacağı kararlar konusunda serbest bırakılır ve seçimlerinin sonucuna katlanır. Böylelikle çocuğa nasıl karar vereceği, aldığı kararların sonucuna nasıl katlanacağı da öğretilir. Çocuğun ailede kendine ait bir yeri vardır. Ailenin diğer üyelerinin istek ve ihtiyaçları, dengeli bir biçimde karşılanır. Böyle bir ailede, evde ve toplumda kabul edilen ve edilmeyen davranışların sınırları bellidir. Çocuk neyi, nerede yapacağını veya yapmayacağını bilir. Ev ve toplum kuralları, çocuğa anlatılır ve bizzat uygulaması yapılır. Her şeyden önce anne ve baba iyi bir modeldir. Çocuklarında görmek istemedikleri davranışları kendileri de yapmazlar. Çocuk sınırlar içinde özgürdür. Sözleri dinlenir, yetişkinler tarafından kendisine değer verildiğini ve önemsendiğini hisseder. Kendine saygı duymaya başlar ve öz güven geliştirir. Çocuğa şiddet gösterme ve duygusal yaptırım yerine, konuyu ona anlatmayı ve bu konuda onu ikna etmeyi seçen anne-babanın çocukları; ebeveynlerinin duygu, düşünce, değer, beklenti ve bunların sebepleri-sonuçları hakkında bilgi sahibidirler. Çocuklar buna göre hareket ederler. Evde hangi davranışın sonucunun ne olacağı önceden belirlenmiştir. Aile fertleri arasında açık ve net bir iletişim söz konusudur. Duygu ve düşünceler açık kalplilikle ifade edilmektedir. Problemlerde yine aynı şekilde konuşarak ve ikna edilerek çözüme ulaştırılmaya çalışılır. Çözüm ararken de demokratik yollara başvurulur. Demokratik tutumla büyüyen çocuk "olumlu benlik ve öteki imajı" geliştirir. Öz saygısı yüksek, başkalarına saygılı davranan, fikirlerini rahatlıkla ifade eden, düşünen, araştıran, sorgulayan, öz güveni yeterli, insanlarla iyi ilişkiler kurup sürdürebilen, duygusal ve sosyal açıdan dengeli ve mutlu bir kişi olur.

KORUYUCU ANNE-BABA TUTUMU

Çocuğun kendi başına yapabileceklerini onun yerine yaparak veya yapmasını engelleyerek çocuğun gelişimini olumsuz etkileyen bir yaklaşımdır. Çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen gösterilmesi durumu söz konusudur. Çocuğun yaşına uygun olan ve yapabileceği durumlarda dahi kontrolü elden bırakmamak en yaygın davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tutum sonucunda ebeveyn aşırı bağımlı, kendine güvensiz, duygusal

kırıklıkları olan bireyler yetişmektedir. Anne-babanın aşırı koruyuculuğu çocuğun okul başarısını ve okula uyumunu da etkilemektedir.

İLGİSİZ ANNE-BABA TUTUMU

İlgisiz tutum, çocuğun davranışları karşısında her zaman ilgisiz ve umursamaz davranan anne-babalık tutumuna denir. Bu tür tutuma sahip anne babalar rahat, sessiz, vurdumduymaz bir kişilikte olabildikleri gibi agresif bir kişilikte de olabilir ve çevreleri tarafından aşırı hoşgörölü veya aşırı boş vermiş olarak algılanabilirler.

Yoğun olarak çalıştığını, eve yorgun döndüğünü ve eve döndüğünde dinlenmekten başka bir şey istemediğini savunan anne-babaların genel tutumudur. Evle veya çocukla ilgili hiçbir problem duymak istemezler. Çocuk eğer rahatsız ederse çocuğa düşmanca davranılır, ortam sessizleştikten sonra yine kayıtsız, ilgisiz tutuma geri dönölür. Yeni bir rahatsızlıkta yeniden düşmanca davranılır, sessizlik sağlanınca ilgisiz tutum devam eder ve bu hâl kısır döngü şeklinde devam eder.

Çocuğun tüm sorumluluğu büyükanne ve büyükbabada ya da bakıcıdaysa, anne-babanın kişilik yapısı da müsaitse, ilgisiz anne babalık tutumuyla karşılaşabiliriz. İlgisiz anne-baba tutumunun görüldüğü diğer durumlar ise çocuktan uzak ayrı bir evde ya da şehirde yaşanması, ailedeki çocuk sayısının fazlalığı, anne-babalığa hazır olunmayış, çocuksuz yaşadıkları dönemdeki alışkanlıkları devam ettirme isteğı, anne-babanın sürekli tartışması ve çocuğu gözden kaçırmaması gibi faktörler tarafından belirlenir.

Bu tutuma maruz kalan çocuğun olumlu benlik algısı geliştirmesi zordur. Anne-baba sevgi ve ilgisine açtır. Kendisini değersiz, ihmal edilmiş olarak görür. Anne-babanın ilgisini olumlu şeylerle çekmeyi başaramadığından olumsuz şeylere yönelir ve muhtemelen bu yolla ilgiyi çekeceğinden olumsuz davranışları daha fazla sürdürür. Muhtemelen anne-babaya kızgın büyür ve onlar kendisine ihtiyaç duyduklarında yanında olmaz. Ergenlikle beraber aileden kopuş hızlanır, saldırgan ve suça yönelik davranışlar gösterme riski artar.

OTORİTER ANNE-BABA TUTUMU

Otoriter tutum sergileyen anne baba, çocuğunu idealize ettiğı kişiye erişirme düşüncesiyle hareket ettiğinden katı, baskıcı, hoşgörösüz ve mükemmeliyetçi bir tutum sergiler. Çocuktan yaşının üstünde olgunluk bekler, hata yapmasına tolerans göstermez.

Tüm ilgi odağı çocuk ve çocuğun davranışlarıdır. Her hareketi en ince detayına kadar izlenir, en ufak hatası düzeltilir, en küçük kusuru giderilmeye çalışılır. Ebeveyn sadece hata ve kusur düzeltmeye yöneldiğinden sürekli gergin, stresli ve aşırı uyarılmış bir haldedir. Çocuk da aynı şekilde hata yapma korkusuyla kaygı ve stres altında yaşar. Bu kaygıyla muhtemelen daha sık hata yapan çocuk, sürekli eleştiriyeye maruz kalır, azarlanır, suçlanır ve suçuyla orantısız cezalar alır; bazen de şiddet görür.

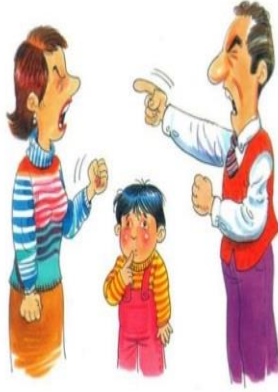

Çocuğun, sürekli eleştirildiğinden dolayı çekingen davranışlar göstermesi kaçınılmazdır. Hatta yanlış yapma kaygısıyla hiçbir şey yapamaz hâle de gelebilir. Aşağılık ve suçluluk duyguları gelişebilir. Öz güven ve olumlu benlik imajı geliştirmesi zordur. Kendi

duygu ve düşüncelerini ortaya koyamaz çünkü buna izin verilmez. Büyüdükçe kayıtsız şartsız itaatkar ya da isyankar davranışlar içine girebilir. Kolay etki altında kalan, onay beklentisi yüksek birine dönüşebilir.

TUTARSIZ ANNE-BABA TUTUMU

Tutarsız ebeveyn tutumu çocuğun belli bir davranışının kimi zaman hoş görülmesi, kimi zamanda aynı davranış yüzünden cezalandırılması olabileceği gibi anne ve babanın tutumunun birbirinden farklı olması ve birbirlerinin tutumlarını çocuğun yanında eleştirmeleri anlamına da gelmektedir. İlk durumda çocuk ne yapacağını tam olarak kestiremez ve kaygılanır. Yaşı büyüdükçe anne-babasını daha iyi tanıdığından onlara göre davranmayı

öğrenmeye başlar. İkinci durumda ise işine gelen (hoş gören, vurdumduymaz davranan) ebeveyne yönelir. Yaşı büyüdükçe kimi nasıl kullanacağını, kimden nasıl faydalanacağını ayırt etmeye ve ona uygun davranışlar geliştirmeye başlar.

Anne-babanın çocuğun yanındayken çocuk hakkında birbirlerini eleştirmeleri, birinin olumlu yaklaşımına diğerrinin olumsuz tutumu veya anne-babadan herhangi birisinin devamlı çocuğun tarafını tutması, çocuğu koruyup kollaması sıklıkla

rastladığımız eğitim yanlışları içerisinde yer almaktadır. Unutulmamalıdır ki çocuklar çok iyi gözlemcidirler. En iyi gözlemledikleri kişilerse anne babalarıdır. Anne ve babaların çocuklar arasındaki tutarsız ve ayrımcı davranışlarından biri de kız-erkek çocuk ayrımıdır. Erkek çocuklar kız çocuklara oranla daha ayrıcalıklıdır. Bazı ailelerde ise durum tam tersi olabilmektedir. Çocuğa verilen eğitim türünde de tutarsızlık görülmektedir. Anne-babalar çocuklarına karşı bazen çok hoşgörölü, bazen katı, bazen demokratik, bazen de vurdumduymaz davranabilmektedirler. Bu durumda çocuğun kafası oldukça karışmaktadır.

Tutarsız tutuma maruz kalan çocukların doğru ve yanlış ayırt etmekte zorluk çektikleri, nerede nasıl davranması gerektiği konusunda kararsızlık yaşadıkları ve bocaladıkları görölür. Çocuk için amaç doğru davranmaktan çok, cezadan kurtulmak ve acıdan kaçmaktır ki ceza almayacağı zamanları doğru tespit etmeye, anne babasının nabzını yoklamaya, ona uygun davranmaya çalışır. Bu belirsizlik çocuğu tetikte ve gergin tutacağından sinirli, isyankâr davranışlara itebilir. Hangi davranış şekillerini seçerse seçsin dengeli kişilik geliştirmesi kolay olmayacaktır.

KAYNAKÇA

Yavuzer, Haluk, Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları, İstanbul, 2011
Yavuzer, Haluk, Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitapevi, İstanbul, 14. Basım, 1997
Yavuzer, Haluk, Çocuk Eğitimi El Kitabı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 7 Basım, 1997
Yörükoğlu, Atalay, Çocuk Ruh Sağlığı, Özgür Yayınları, İstanbul, 1996